

NAGY L. JÁNOS

A SZEMIOTIKAI TEXTOLÓGIÁRÓL ÉS A TANÁRKÉPZÉSRŐL

Kulcsszavak: szemiotikai textológia, didaktika, kutatóközösség, *studium generale*, tanárképzés.

Az alábbi gondolatmenet alapoz Petőfi S. János tanár úr publikált kijelentéseire, az interjúkban és tanulmányokban közölt összefüggésekre. Ugyanígy hivatkozik olyan elhangzott mondatokra, szűkebb vagy tágabb körben kimondott szavakra, olykor megtörtént eseményekre, amelyeknek a végiggondolása szemléletesen példázza a címben jelölt összefüggést. Az Olvasó szíves empátiájával él (szándéka szerint nem él vissza) ez az írás a személyesen, baráti beszélgetésben Tanár úrtól hallottak idézésével; olyan események felidézésével, amelyek a szerzővel és barátaival, kollégáival történtek. Meggyőződésünk szerint mindezek egybehangzón szolgálgják a következő megállapítások érvényességét.

1. Hogyan tanított Petőfi tanár úr?

A didaktikai megközelítés a természeténél fogva a hogyanra összpontosít: arra, amiként a TeSWeST (később VeSReST) szövegkutatójaként Petőfi tanár úr ismertette, értelmezte, szóban és nyomtatásban terjesztette nagy hatású elméletét. Mint alább látni fogjuk, Petőfi teljes tudatossággal törekedett arra, hogy elméleti megállapításait közvetlenül kapcsolja össze azzal, ahogyan kijelentéseinek, példázatainak, következtetéseinek közlése történik/történjék.

Témánk szempontjából elengedhetetlen annak kiemelése, hogy kisiskolás korától Petőfi életének szerves része, sőt nélkülözhetetlen része volt a tanítás. Kezdetben iskolatársainak korrepetálása, kisebb-nagyobb tanulók oktatása, később hivatásszerű tanításuk tanárként, a felsőoktatásban oktatóként.¹ Igazán akkor érezte jól magát, ha hallgatóság előtt fejthette ki gondolatait. A gyermekkorától megszokott didaktikai beállítottság Debrecenben elmélyült az egyetemi színpad tagjaként az irodalmi szövegek kedvelt előadási, tolmácsolási feladataival. Közvetlen indítéka ennek a cikknek: a *Szövegteni kaleidoszkóp 1. Antológia* szerkesztésében együtt dolgozhattam Tanár úrral.

Máig fennmaradt a több nyelven megtörtént esetek története, amelyekben hallgatói arra kérték: inkább ötször hallgatnák szóban, mint hogy egyszer olvassák

¹ Sajnos, szerény életkörülményei miatt rá is szorult az ebből elérhető csekély jövedelemre. L. Petőfi mondatait az Emel Sözer-Hübert-interjúban: Hölker–Marello 2011, 347–348.

írásait. Figyelembe véve a kezdetben elsősorban német és angol nyelven születő, a pontos kifejezést szem előtt tartó megformálódást, Petőfi szövegei nem jelenthettek könnyű olvasmányt az érdeklődők számára. (Végiggondolva a különböző nyelveken írásban/nyomtatásban publikált köteteinek és tanulmányainak könyvtárnyi mennyiségét, elképzelhetetlen, hogy életéből telhetett volna elég idő ötször ennyi előadás megtartására.) Tegyük hozzá ehhez azt az estét, amely során Tanár úr 1992-ben Pécsen adott elő az általános nyelvészet szakos hallgatók számára Montague szintaxisáról. Voltak hallgatói, akik letették a tollat, hogy minél teljesebben követhessék az elhangzottakat.

Fentebb idéztük Petőfi szóban előadott gondolatainak rendkívüli hatásosságát. Luigi Lacché (a Maceratai Egyetem rektora) többek között ezt írta az özvegynek 2013. február 13-án: „*Sokan vannak, akik szerették és szeretik Petőfi tanár urat. Voltak, akik a TeSWeST-ként ismert teória megalkotásában dolgoztak vele együtt. Mások csak személyesen lehettek jelen az óráin. De mindannyian érezték, különösen szerencsések: nemcsak a magas tudományos színvonalat jelentő tartalom miatt, hanem a szokatlan és nagyon intenzív mód miatt is, amellyel a témáit előadta.*”²

Az alábbi gondolatmenet sajátos folytatója két korábbi cikknek.³ Az első a szemiotikai textológia vázlatos ismertetése a művészetelmélet nézőpontjából, a második Petőfi professzor alapvető törekvéseiről: a teljesség és az explicitég céltudatos megvalósításáról szól. A következők azt a kérdést szándékozzák megválaszolni: milyen metodológiai, metodikai megoldások szolgálták a szemiotikai textológia elterjesztését.

2. A didaktika kidolgozásának igénye

A Szemiotikai Szövegtan című periodikájának mintegy a programadó írásában (*Szemiotikai textológia – didaktika. 7–21*) Petőfi többször hangsúlyozza a didaktika szerepének a fontosságát: „*A dominánsan verbális szövegek/konverzációk elméletének és didaktikájának kidolgozása ezért elsőrendű feladat [...]. A dominánsan verbális kommunikáció valamennyi releváns aspektusának vizsgálata nem tekinthető azonban a nyelvészet feladatának, s ennek következtében didaktikája sem lehet kizárólag nyelvészeti irányultságú [...] a vele kapcsolatos didaktikát pedig a dominánsan verbális kommunikáció didaktikájának [nevezem]*” (Uo. 7). Amint Tanár úr mondataiból egyértelmű: elméletének kidolgozása és didaktikájának kidolgozása nem választható el egymástól; a második mondat nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a szemiotikai textológia didaktikája nem elégedhet meg a nyelvészeti irányultsággal (tehát nem lehet kiterjesztett nyelvészeti didaktika).

A nyelvészeti nézőpont szűkebb Petőfi teóriájánál, hiszen az előbbi érdemben nem veszi figyelembe a világra vonatkozó ismereteket. A szemiotikai textológia

² Ford. Szénási Ferenc; l. Békési Imre: *Nyelvész mestereim*, 120.

³ Nagy L. János 2021. és Nagy L. János 2022.

elméletében „[...] a világra és nem a nyelvre vonatkozó ismeretek dominánsak. E tényből egyértelműen következik a tágabb elméleti keret és az annak megfelelő didaktika kidolgozásának szükségessége [...] az előző pontban mondottak érvényesek egy adekvát didaktika kidolgozására vonatkozóan is” (Uo. 19). A munkálatokban tehát „[...] először [...] kidolgozzuk a dominánsan verbális kommunikáció didaktikáját, s ebből kiindulva haladunk a multimediális kommunikáció didaktikájának kidolgozása felé” (Uo. 20. Petőfi kiemelése).

Sajátos, Tanár úr „műhelyváltásával” kapcsolatos az a jelenség, hogy a bielefeldi másfél évtized után, a Maceratába érkezéssel egyidejűleg mind a magyar, mind az olasz nyelvi környezetben egyre intenzívebb Petőfi érdeklődése a didaktikai problémák iránt.

Egyrészt mérhetően megnő azoknak a fórumoknak a száma, amelyek lehetővé teszik a kisebb-nagyobb közönséggel való élő, közvetlen kapcsolatát s így a visszajelzéseket is, másrészt ezek a fórumok készítetik őt az írott/nyomtatott és élőszóban előadott nézeteinek, szemléletének terjesztésére. Olasz környezetben a *Pinocchio*, magyar környezetben *A kis herceg* és más témák feldolgozását folytatja, a 80-as évek végén az *Alice Csodaországban* (és *Alice Tükörországban*) feldolgozásával 1988-ban indított vonalat.

Jellemző, hogy a maceratai folyóirat sorozatának címe: *Quaderni di Ricerca e Didattica*; itt említjük Petőfinek Pier Giuseppe Rossival szerkesztett XVIII. kötetét: *Sistemi segnici e loro uso nella comunicazione umana 4. Combinatoria ed ipertestualita nella ricerca e nella didattica*. Macerata, 1997. Maceratában (és más itáliai városokban, továbbképzéseken) jelentős mennyiségű oktatási segédanyagot, munkafüzetet is a hallgatók rendelkezésére bocsátott. Említhetjük a *Szemiotikai Szövegtan* és az *Officina Textologica* anyagait, az egyetemi előadásokat, a szegedi nyári konferenciákat, kolozsvári és szovátai továbbképzéseket; ugyanakkor a kreatív-produktív gyakorlatok megjelentetett anyagát, a *Magyartanítás* és az *Iskolakultúra* cikkeit, az anyanyelvoktatási napok rendezvényeit, iskolai segédkönyveket, tankönyveket.

Andor Józsefnek nyilatkozva így értékeli Petőfi a 90-es évtizedről: „*Megelégedéssel regisztrálhatjuk, hogy valamennyi felsorolt tevékenységünket mind a kollégák, mind a hallgatók, mind a diákok érdeklődéssel kísérték/kísérik. [...] Olaszországon kívül jelenleg Spanyolországban mutatkozik még számottevő érdeklődés általában a szövegtan (s ezen belül az én koncepcióm) iránt.*”⁴

2.1. Jubileumi kötetek és a didaktika

A nyolcvanéves Petőfi S. Jánost köszönti néhány jubileumi kötet: *Sprachtheorie und germanistische Linguistik* 2011, *Supplement* 1, p. 191; Hölker-Marello 2011;

⁴ L. Szöveg az egész világ. Tinta, 2002. 567–597; közli a *Szemiotikai Szövegtan* 18, 54–86.

Officina Textologica 16. stb. Ebben Komlói Imre László írása a jelentéskiterjesztést mint a szemiotikai textológia természetéből fakadó jelenséget világítja meg; Dobi Edit pedig ugyanennek az extenzionális szemantikai nézőpontját. Galli a pedagógusképzésben alkalmazható Gestalt-szemlélet és a természetes nyelvi interpretáció lehetőségeit gondolja körül.

Hölker–Marello (2011) jubileumi kötetében Komlói Imre László gondolatmenete (183–200) a jelentéskiterjesztésről értekezik. A cikk így fejeződik be: „[...] *the paper proposes that meaning extension should be treated as a fundamental means to construct mental contexts for interpretation, where meaning extension is seen as a productive way of cognitive enrichment. Thus, cognition should be conceived of as a special mixture of different cognitive abilities and a result of a culture-specific, contextualized socialization that ought to make use of both (i) reproductive-analytic mode (mapping existing conceptual structures) and (ii) the experimenting–holistic mode (blending and integrating elements of potential input mental spaces) of meaning construction.*”⁵

A Szemiotikai Szövegtan indulásának fentebb idézett gondolataihoz tegyük hozzá a nyolcvanéves Petőfit köszöntő Officina Textologica (2011) mondatait: „*A Petőfi-féle kognitív szemléletű szöveg megközelítés azzal, hogy a komplex jelként értelmezett szöveg értelmező reprezentációjába beépíti a kommunikációs folyamat résztvevőit és az ábrázolni kívánt valóságvonatkozást is, a szöveg reprezentációt messze kivezeti a valaha legtágabban értelmezett nyelvészeti keretből is. A szöveg extenzionális szemantikai megközelítése (az intenzionális mellett) a szöveg lényegi funkcióját ragadja meg: a relátumhoz kapcsolódó értelemnek (mint komplexjel-összetevőnek) a reprezentációja a szöveg ábrázoló funkciójának – a szövegtanban nem nagyon jellemző aspektusú – ábrázolása.*”⁶

A Hölker–Marello eds. (2011) egyik közleményében (*Processi interpretativi e formazione degli insegnanti*, 25–34) Anna Arfelli Galli arról ír, hogy a gestaltpszichológia laboratóriumi kísérletei milyen segítséget nyújthatnak a természetes nyelvi interpretációk jelentésvariációihoz.

Galli tanulmánya zárásának gondolataival egyetérthetünk: „*A conclusione di questo percorso di interpretazione naturale (Petőfi 1980), lo studente ha sperimentato l'importanza dei processi interpretativi che intervengono nell'organizzare la conoscenza di un evento; ha sperimentato che il senso del testo da lui redatto va*

⁵ a cikk azt ajánlja, hogy a jelentés kiterjesztését úgy kezeljük, mint egy olyan alapvető eszközt, amely az interpretáció számára mentális kontextusokat konstruál, ekkor a jelentéskiterjesztés mint a kognitív gazdagodás produktív módja értelmezendő. Ezért a megismerés úgy értendő, mint a különböző kognitív képességek sajátos keveréke és egy kultúraspecifikus, kontextualizált szocializáció eredménye, amelynek alkalmaznia kell a jelentéskonstruálásnak mind (i) reproductív-analitikus módját (feltérképezve létező konceptuális struktúrákat) és (ii) kísérleti-holisztikus módját (vegyítve és integrálva mentális terek lehetséges bemenetének elemeit) (*Contextualization and Cognitive Synergism*, 198).

⁶ Dobi Edit: *A szemiotikai textológia a magyar szövegtani kontextusban*. OT 16 [2011], 34.

oltre al nucleo vero e proprio dei dati comunicati; ha conosciuto gli strumenti minimali per esplicitare o interrogarsi sui vuoti esistenti” (33).⁷

Petőfi tanár úr mind írásaiban, mind előadásaiban nyomatékosan hangsúlyozta, hogy egy tudományos elméletnek természete szerint szüksége van a cél, a tárgy és a módszer tisztázására. Ahogyan szüksége van kanonikus nyelvre (a kulcsfogalmak értelmezésére), prototipikus példa elemzésére, a módszerek tekintetében pedig annak megvilágítására: kitől vesz át módszereket, illetve milyen saját metodikai/ metodológiai újításokat alkalmaz. Ha valaki veszi a fáradságot, és tematikailag összeveti az 1970-es évektől eltelt 50 év PhD, DSc és habilitációs témáit Magyarországon, igen jelentősnek találja a metodikai/metodológiai témák arányát.

Alapjellemezője a szemiotikai textológiának, hogy szerzője a TeSWeST legelső változatától kezdve különleges szerepet tulajdonított a reprezentálásnak. Igyekezett minél pontosabban, minél szemléletesebben bemutatni az éppen tárgyalt jelenségek összetevőit, ezek viszonyait. Ebben a reprezentáló törekvésben nyilvánvaló a didaxisnak az az alapkövetelménye, hogy az ismereteket a lehetséges legtöbb módon tárja a közönség elé. Mindez sokat segíthetett az olvasónak az elvont tartalmak megértésében. Lásd az egyszerűség kedvéért *A szöveg mint komplex jel* (2004) ábráit: a szövegtani kutatás diszciplínakörnyezete (75), a szemiotikai textológia interdiszciplínái (87), a kommunikációs helyzet (88), a szövegek mint komplex jelek összetevői (91), az értelmező interpretáció bázisainak konfigurációja (106), a kreatív gyakorlatok típusai (108) stb.

Elfogulatlanul merített más kutatók munkáiból, pl. Andrea Garbuglia továbbfejlesztette Petőfi–Pascucci (a cura di, 2001, 31–41) modelljét (Petőfi – La Matina – Garbuglia [a cura di]: *Tipologia di comunicati costituiti da un componente verbale e da uno musicale*. Sistemi segnici e loro uso nella comunicazione umana 6. Comunicazione musicale. Quaderni di Ricerca e Didattica. Università di Macerata, 2006). Petőfi *A szöveg mint komplex jel* című monográfiájában használta Garbuglia elképzeléseit (2004: 122, 144).

3. A kutató és a közönség

Beszélgetésben reagált Petőfi arra, hogy bár írásai rendkívüli mennyiségű saját és szerkesztett kötetben olvashatók, sokan mégsem keresik ezeket. Így vélekedett: „*Nekünk az a dolgunk, hogy megírjuk ezeket a munkákat, így az érdeklődők majd kézbe vehetik őket a könyvtár polcairól.*” Tanár úr munkáinak terjesztési/terjedési lehetőségeit méltatva, Békési Imre megjelölte a lehetséges hatás feltételét: „[...] *ha*

⁷ A természetes interpretáció e folyamatának (Petőfi, 1980) összegzéséként a tanárjelölt megtapasztalhatta az interpretatív folyamatok fontosságát, amelyek hozzájárulnak egy esemény megismerésének megszervezéséhez; kísérleti úton tapasztalhatta, hogy egy általa szerkesztett szöveg értelme túlmutat a valóságos és neki magának közölt adatokon; megismerhette azokat a minimális eszközöket, amelyekkel világosan kifejtethet vagy hiányzó elemeket kérdezhet. (33. Ford. Herczeg Ildikó.)

valaki ír (legyen az vers, regény, tanulmány), a munkáját nem bízhatja a jó szerencsére. Ha valami külső okból mégis erre kényszerül, akkor a jó szerencséje érdeklődő tanárok képében jelenjék meg, akik (ha itt-ott tévedve, félreértve is) életben tartják és továbbítják a mű gondolatiságát, értelmi-érzelmi világát” (Nyelvész mestereim, 75). Petőfi professzor bielefeldi, maceratai, pécsi, szegedi, debreceni stb. helyszíneken arra törekedett, hogy megtalálja azokat a kutató-, tanáregyéniségeket, akik segíthetik gondolatainak elterjesztését.

Fontos hangsúlyozni, hogy Tanár úr híve volt a diszkussziók folytatásának. Bielefeldben a workshopok heti rendszerességgel követhették egymást, megszámlálhatatlan mennyiségű konferencia Németországban, Olaszországban, Spanyolországban, Magyarországon egyetemeken stb. lehetővé tette a kutatók és leendő kutatók, a felsőoktatásban részt vevő oktatók és hallgatók, a közoktatásban dolgozó tanárok és tanulók eszmecseréit, megbeszéléseit, segítve többek között Tanár úr alakuló elméletének formálódását. Ezeknek a szakmai beszélgetéseknek megvolt az a mindenki számára hasznos következményük, hogy az azonos témák iránt érdeklődők egymás gondolkodásmódját is megismerhették.

Különleges jelentőséget tulajdonított a fiatal kutatókkal, doktoranduszokkal, hallgatókkal folytatott beszélgetéseknek: *„S hadd tegyük hozzá, immár a magunk legszemélyesebb tapasztalataként is, hogy »tanszékvezető professzornak« lenni Petőfi professzor számára korántsem »csupán« előadások tartását, a tudományos kutatómunka végzését és koordinálását jelenti, hanem egy állandó, a szó legnemesebb értelmében vett pedagógusi tevékenységet is: idejének nagy-nagy részét az érdeklődő egyetemistákkal, fiatal kutatókkal való áldozatkész foglalkozása tölti ki” (Danyi Magdolna megjegyzése. Hid 1984; 1. Szemiotikai Szövegtan 18. 31.).*

A *Szemiotikai Szövegtan* első kötetét Petőfi tanár úr az alábbi bekezdéssel zárta: *„Befejezésül annak az óhajomnak szeretnék kifejezést adni, hogy a közeljövőben valahol létrejön egy többévi kutatómunkára együtt maradó interdiszciplináris (és internacionális) team, amely a szövegkutatás eredményeként az utóbbi három évtizedben felhalmozódott anyagot kritikus vizsgálat tárgyává teszi. Ez a munka igen nagy hasznára válna a további kutatásnak” (Szemiotikai Szövegtan I: 129).*

Nem véletlen, hogy a 2007-ben Maceratóban megjelent DVD címe *Da un ateneo all' altro*, azaz 'Egyik (alkotó)műhelyből a másikba'. A kutatók, hallgatók, tanulók közösségei egész Európában (és Európán kívül) kölcsönösen ismeretekkel és élményekkel gazdagíthatták egymást. Fontos megjegyezni, hogy Tanár úr egyetlen doktoranduszának sem mondta meg, mit kutasson, mit tegyen: igyekezett arra készíteni hallgatóit, hogy találják meg a számukra egyénileg, hajlamaiknál fogva is legkedvezőbb irányokat, metódusokat, megoldásokat. Amikor két értekezés jegyzeteit és példaanyagát tettem elé az asztalra, s kérdeztem, melyiket javasolja kidolgozni, a válasza ennyi volt: *„Amelyikhez neked van kedved, amelyiket jobban kedveled.”* Tanár úr multidiszciplinaritásának egyik lehetséges következménye: pályáján más-más mozaiklapok egyszerre a helyükre kerülhettek a sokféle téma és

megközelítés kiegészítőiként. S jó tanácsot adott akkor is, amikor arra utalt: „*Ha úgy érzed, hogy kutatásod nem hozza meg az eredményét, akkor a kiinduláskor változtass: másik megközelítésbe kezdj.*”

4. A szemiotikai textológia és a studium generale

1991-ben, hatvanadik születésnapja évében Petőfi S. Jánost díszdoktorává avatta a Janus Pannonius Tudományegyetem. A kitüntetésre reagálva a professzor kifejtette azt a lehetséges tantervi elképzelést, amely tartalmazta a szemiotikai textológia szerepét és alkalmazását a studium generale rendszerében.⁸

Ormos Mária rektor így reagált Petőfi kifejtésére: „*Egész délelőtt az új tantervi elképzeléseket vitattuk meg. Nem is gondoltam, hogy a díjátadón magasabb szinten folytathatjuk a diskusziót.*” A studium generale rendszerébe építhető szemiotikai textológia mindenképpen a hallgatók modern képzésének hasznos segítőjévé válhat. Rektor asszony elismerését elfogadva, úgy látszik, a studium generale tantervi rendszerébe épülő szemiotikai textológia gazdagíthatja Petőfi elméletének terjesztését.

5. Szövegelemzést előkészítő gyakorlatok = közösséget/közönséget vonzó megoldások?

A Petőfi-szemlélet alkalmazásában a) megváltoztatott elemzendő szöveggel dolgozik a résztvevő, vagy b) az eredeti szövegen hajt végre vizsgálatokat. Az a) esetben kreatív-produktív, a b) esetben kaleidoszkópgyakorlatok végezhetőek. A kreatív-produktív megközelítésben a megváltoztatott textus alapján a gyakorlat résztvevője megalkotja, létrehozza, kreálja a maga ízlése, tapasztalatai, elképzelései szerinti szöveget. A kaleidoszkópgyakorlatokban a szerző által létrehozott szövegen az elemző hajt végre változtatásokat. Összefoglalóan közli e gyakorlatok típusait Petőfi (2004: 108) táblázatban, képekben és értelmezésekben. Mindkét esetben az a legfontosabb, hogy a résztvevők elemezzék a változtatások következményeit.

Mindkét típusú elemzés kiemelkedő didaktikai előnye abban fogalmazható meg, hogy az elemző a maga szerkesztő, ötletkereső, kreáló, produktív tevékenysége révén részesévé válik az eljárásnak, alkotótársává lesz a szerzőnek: maga is (valamilyen mértékben) alkotói, szerzői műveleteket végez. Ennek köszönhető az adott szövegelemző gyakorlatok rendkívüli népszerűsége. Az a vélemény pedig könnyen cáfolható, hogy a művészi szöveget sérti, károsan befolyásolja, ha a

⁸ Nyomtatásban: *Szöveg az egész világ*. Egyetemről egyetemre, 2002. 598–613. Lásd még Petőfi S. János 1994: *A szemiotikai textológia mint egy studium generale egyik lehetséges eleme*. In: *Magister emeritus 1993*, 85–116; „*Non scholae sed vitae...*” Vigília, 1997. Olasz nyelvű változata: *Retorica–Testologia semiotica–Studium generale*. 1996, Macerata, 9–22; spanyol nyelvű változata: *Retorica–testologia semiotica–studium generale*. Ayuntamiento de Calahorra, 73–85. Az egyes változatok a kultúrantropológia, a filológia, a retorika, az irodalomelmélet stb. érveit is alkalmazzák.

fentebb említett szöveggyakorlatokban megváltoztatják az eredeti részleteket, sorrendet stb.

Az elemzés magyarországi megvalósításához a teljesség igénye nélkül említjük a Benkes Zsuzsával közösen írt didaktikai feldolgozásokat (Petőfi – Benkes 1992, 1998, 2002, 2006 stb.): társszerzőkkel a szegedi Petőfi-konferenciák köteteit; a *Szemiotikai Szövegtan* és a *Magyartanítás* e témába vágó tanulmányait, a *Magyar Műhely* tanulmányait, az Akadémiai Kiadónál megjelentetett monográfiát (Petőfi S. János 2004), az akadémiai székfoglalóban (2008–2014) publikált elemzéseket; Benkes Zsuzsa önálló munkáit stb.

Könnyű belátni, hogy a kreatív-produktív- és kaleidoszkópgyakorlatok örömszerző, élményeket hozó eljárások. Ezenkívül hozzájárulhatnak a szemiotikai textológia iránti érdeklődés elmélyítéséhez, ekként hatékony közönségszervező hatásuk is van. Azok, akiket más-más helyszíneken, más-más nyelven e gyakorlatok elvégzőiként Petőfi S. János és Benkes Zsuzsa „játsszótársakként” köszönthetett, bizonyára maguk is kedvet érezhettek más szövegek megvizsgálásához, változtatásai elemzéséhez.

Ezen a ponton a kreatív-produktív és kaleidoszkópgyakorlatok körében iskolai és iskolán kívüli közösségek szerveződhetnek, fogékonyra válhatnak a Petőfi-elmélet és -szemlélet szélesebb körben való terjesztésére. Minél több ilyen kisebb-nagyobb közösség szerveződik, annál több ponton lesz népszerű a szemiotikai textológia. Ez a lehetséges popularitás, elterjedés a közösségi élmények alapján előkészítheti Petőfi szemléletének tágabb körű megismerését, így a fejlesztését is.

A kisebb-nagyobb közösségek számának és tevékenységének tudatos fejlesztése arra a folyamatra is emlékeztetheti az olvasót, amelynek során a huszadik század elejének nagy zeneszerzőpárja, Bartók és Kodály igyekezett közönséget nevelni a népzeneire alapozott új zenéjük számára. A Trianon utáni körülmények között a gomba módra szaporodó gyermekkórusok, éneklő fiatalok Bartók és Kodály hangszeres műveinek előadásain is egyre inkább koncertlátogatókká is nevelődtek.

6. Mire tanít az életút?

Danyi Magdolnának nyilatkozta Petőfi tanár úr az 1984-es interjúban: „a *TeSWeST* kidolgozása az eddigiek során több nagyon tehetséges (zömmel fiatal) kutató kollégámmal és barátommal közösen folytatott munkával történt, s remélem, így történik majd ezután is” (i. h. 44). Több alkalommal hangoztatott, fentebb is idézett gondolata (l. 3. alfejezet) a tudománynak mint csapatmunkának az igényére utal.

Ami pedig a szövegkutatásnak és a költői nyelvhasználatnak a kapcsolatát illeti, Tanár úr egész életútja ennek a kapcsolatnak az elemzéséről (is) szól. Békési Imre könyvében emlékezésének cikkében, a befejezésben áll, Petőfi szavaival: „Az, akit szórakoztat, hogy a nyelv közegében s különösen a költészet világában vizsgálódik, már nem panaszkodhatik. A nyelvet kutatni ugyanis nem más, mint az ember emberi mibenlétét kutatni. S ennél kevesebbre is föltették már sokan az életüket” (*Nyelvész mestereim*, 121).

IRODALOM

- Andor József 2007. *A szövegten diszciplináris alapkérdéseiről és a szemiotikai textológia státusáról. Elektronikus beszélgetés Petőfi S. Jánossal 2001-ben.* Szemiotikai Szövegten 18: 54–86. (L. *Szöveg az egész világ* 2002. 567–597.)
- Békési Imre 2016. *Ottontól hazáig. Petőfi Sándor János (1931–2013).* Magyar Nyelv 109. évf. 212–224. (L. *Nyelvész mestereim.* Szeged: SZEK, JGYF Kiadó, 100–128.)
- Danyi Magdolna 1984. *Nyelvészet, szöveg, interpretációelmélet. Interjú Petőfi S. Jánossal.* Híd (Novi Sad), Január. 62–90. Közli a Szemiotikai Szövegten 18 is.
- Dobi Edit (szerk.) 2011. *A szövegösszefüggés elméleti és gyakorlati megközelítési módjai. Poliglott terminológiai és fogalmi áttekintés. Petőfi Sándor János 80. születésnapjára.* Officina Textologica 16. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Hölker, Klaus – Marelló, Carla (eds.) 2011. *Dimensionen der Analyse von Texten und Diskursen/Dimensioni dell'analisi di testi e discorsi. Festschrift für János Sándor Petőfi zum achtzigsten Geburtstag/Festschrift per János Sándor Petőfi in occasione del suo ottantesimo compleanno.* LIT Verlag, Dr W. Hopf, Berlin.
- Kertész András Hg. 2011. *Sprachtheorie und germanistische Linguistik.* Supplement 1. p. 191. Nodus Publikationen, Münster.
- Nagy L. János 2021. *Petőfi Sándor János szemiotikai textológiája és a művészetelmélet.* Magyar Művészet 9. évf. 3: 75–82.
- Nagy L. János 2022. *A teljesség és az explicitég igézetében.* Magyar Nyelv 118. évf. 1: 83–90.
- Petőfi S. János 1990. *Szemiotikai textológia – didaktika.* Szemiotikai Szövegten 1: 7–21.
- Petőfi S. János 1994. *A szemiotikai textológia mint egy studium generale egyik lehetséges eleme.* = Vass László (szerk.) *Magister emeritus 1993.* JGYF Kiadó, Szeged. 85–116.
- Petőfi S. János 1997. *Non scholae sed vitae...* Vigília, 6: 409–417.
- Petőfi Sándor János 2004. *A szöveg mint komplex jel.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Petőfi Sándor János 2007. *Szövegkompozíció és jelentés. Témák és megközelítések a szövegteni kutatásban.* Szemiotikai Szövegten 18.
- Rossi, Giuseppe Pier – Pascucci, Giuliana (a cura di) 2007. *Da un ateneo all'altro. Verso la costruzione di una teoria semiotica del testo. János Sándor Petőfi.* DVD Rom. EUM edizioni, Università di Macerata.

DESPRE TEXTOLOGIA SEMIOTICĂ ȘI DESPRE FORMAREA PROFESORILOR

(Rezumat)

Klaus Hölker și Carla Marelló îi dedică lui János Sándor Petőfi volumul pe care l-au editat împreună (Hölker–Marelló 2011) în cele trei calități ale sale: om de știință, profesor și prieten. Scopul acestei lucrări este de a trece pe scurt în revistă legăturile dintre textologia semiotică a lui Petőfi și aspectele activității sale didactice. În prima parte sunt evocate calitățile de profesor/dascăl ale lui Petőfi, după care urmează o prezentare a specificului dezvoltării metodei sale didactice. Sunt apoi discutate legăturile dintre cercetător și comunitatea sa, dintre profesor și studenții lui. Articolul reliefează o posibilitate particulară a textologiei semiotice: aceea că ea poate deveni o componentă al *curriculum*-ului de studiu general. În acest sens, exercițiile de producere creativă de text, dezvoltate în Ungaria de o echipă condusă de Zsuzsa Benkes, îi pot atrage deopotrivă pe cei interesați de felul în care Petőfi a abordat problema predării.

Cuvinte-cheie: textologie semiotică, didactică, comunitatea cercetătorilor, *studium generale*, formarea profesorilor.

ON SEMIOTIC TEXTOTOLOGY AND TEACHERS' TRAINING

(Abstract)

Klaus Hölker and Carla Marelo dedicate the volume they coedited (Hölker–Marelo 2011) to János Sándor Petőfi in his three qualities: the man of science, the teacher and the friend. The paper aims to briefly overview the connections between Petőfi's semiotic text-studies and aspects of his didactic method. The first part presents the characteristics of Petőfi's activity as a teacher. Follows a presentation of how the development of his didactic method took form in specific details. The link between the researcher and his community, the teacher and his students are then presented. Ensues that semiotic text-studies provide ample opportunities, in that the field may become a constituent of the general curriculum of studies. The creative-productive text exercises developed in Hungary together with Zsuzsa Benkes can also attract those interested in joining the community of those following Petőfi's approach.

Keywords: semiotic textology, didactics, researcher's community, *studium generale*, teacher's training.

Pécsi Tudományegyetem
Pécs, 48-as tér 1
nagy@jgypk.u-szeged.hu